

OPONENTSKÝ POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Autor: PhDr., Mgr. Roman Procházka, Ph.D.

Název: Terapie zaměřená na maladaptivní schémata: Teorie a praxe

Olomouc: Univerzita Palackého, 2018, 153 stran, ISBN 978-80-244-5386-6.

Roman Procházka předkládá jako základ pro habilitační řízení v oboru klinická psychologie knihu vydanou tiskem před dvěma lety. Kniha svým zaměřením vstupuje do prostoru řešení problémů účinné pomoci při duševních poruchách i dalších psychicky založených obtížích v psychoterapii, která je často předmětem zájmu odborné a dá se říci, že i široké veřejnosti.

Členění vlastního textu zahrnuje vedle úvodu dalších devět číslovaných kapitol včetně obligatorního závěru, přehledu bibliografických zdrojů a anglického resumé. Text je rozsahově přiměřený svému účelu.

Práce je tematicky aktuální. Odborná pomoc lidem ve svízelné situaci s psychopatologickými korelátů, na jejíž zvládnání jejich kapacita nestačí, nebo nejsou schopni či ochotni vyvinout potřebné úsilí, je důležitá vždy a v určitých životních situacích její potřeba ještě vzrůstá. Takoví jedinci, kteří své psychické obtíže nezvládají sami, se pak obracejí na odborníky v naději, že se jim dostane účinné pomoci.

Cílem práce deklarovaným v úvodu je přiblížení terapie maladaptivních schémat, která jsou shledávána v řadě psychoterapeutických systémů na pozadí psychopatologických fenoménů. Na cestě k dosažení cíle se autor opírá o charakteristické rysy pojetí různých badatelů, kteří uvažují o schématech (např. F. C. Bartlett, J. Piaget) či jádrových přesvědčeních (A. T. Beck, A. Ellis) a jejich různých souvislostech, které za určitých okolností mohou sehrávat důležitou roli v etiopatogenezi duševních obtíží. Přitom zmiňuje rovněž teorii personálních konstruktů G. A. Kellyho, která měla na pojetí kognitivních schémat patrný vliv. Zvláštní pozornost věnuje zejména pojetí maladaptivních schémat podle J. E. Younga a pojetí emocionálních schémat podle R. L. Leahyho. Celý rozbor zkoumané problematiky vychází z bohaté relevantní odborné literatury zahraniční i domácí provenience. Analýza podstatných suspektně psychopatologicky relevantních fenoménů v různých souvislostech včetně možných příčin ve světle odborných náhledů pak představuje logický přípravný krok pro charakteristiku terapeutických postupů zaměřených na maladaptivní schémata. Autor upozorňuje zejména na možné negativní působení problémů spojených s attachmentem vývojovými traumatickými událostmi, deprivacemi a neopomíjí ani úlohou protektivních faktorů.

Diagnostika zaměřená na maladaptivní kognitivně-emocionální schémata se v praxi opírá zejména o dotazníky a rozhovory. Problémem přitom je, že u nás zavedené dotazníkové metody nejsou žádoucím způsobem zacílené a používání zahraničních dotazníků je z řady důvodů problematické. Proto se zvyšuje potřeba dobře připraveného rozhovoru.

Terapeutický postup zaměřený na dosažení žádoucí změny klientovy situace využívá více strategií kognitivního, experienciálního, interpersonálního či behaviorálního charakteru. Pozitivně vyznívá také autorova snaha o uzpůsobení zvolených metod individuálnímu klientu stejně jako jejich zakotvení v adekvátní konceptualizaci jeho problémů.

Další možnost pro rozšíření terapie maladaptivních schémat spatřuje autor v uplatnění psychofyziologického přístupu s využitím klinických a objektivně reflektivních metod. Tento přístup v intencích psycho – bio - sociálních aspektů (relaxace, regulace vnitřního napětí, využití biofeedbacku apod.) nabízí zajímavé terapeutické možnosti pro klienty i terapeuty. Při účelovém využití dnes již obtížně souhrnně postižitelné sumy poznatků z psychofyziologických výzkumů může poskytnout určitou oporu zjednodušení. Autor ji shledává např. ve vytýčení tří základních oblastí (třísloužkový model), na něž se zaměří analýza – chování, subjektivní prožívání a fyziologické reakce.

Připomínky, výhrady a náměty do diskuse při obhajobě.

Mé připomínky nejsou zásadními kritickými výhradami zpochybňujícími kvalitu posuzované práce. Do jisté míry je lze chápat i jako námět k úvaze či příspěvek do diskuse.

1. Snaha postihnou tak rozsáhlou problematiku ve zvoleném relativně omezeném formátu sebou logicky přináší i určitá rizika. Vedle opominutí podstatných aspektů či zdrojů hrozí zde mimo jiné, že může dojít k simplifikacím, zkreslením či nevystižením podstaty zmiňovaných fenoménů či souvislostí, což se zde přihodilo např. u v pasážích věnovaných uchopení problému resilience. Po mém soudu se s tímto komplikovaným jevem autor „vyrovnal“ snad až příliš jednoduše.
2. Práce předkládaná k habilitaci nepřináší žádný autorův původní výzkum. To samo o sobě z hlediska jejího účelu není nelegitimní, nicméně se autor vlastně do jisté míry ochuzuje o možnost osvědčit výzkumné kompetence v intencích pozitivního hodnocení své vědecké činnosti.
3. Po formální stránce působí text solidním dojmem. Nezaznamenal jsem významné gramatické ani stylistické nedostatky, snad jen určitou drobnost: na straně 13 a 15 se zřejmě nedopatřením zaměňuje při označení 5. revize Diagnosticko-statistického manuálu

mentálních poruch Americké psychiatrické asociace (American Psychiatric Association) „DSM-V“ a „DMS-V“.

Závěr

Posuzovaná habilitační práce představuje solidní příspěvek k rozvíjení poznatkové báze v oblasti psychoterapie včetně podnětů pro praxi i další výzkum. Autor osvědčil přehled v relevantní odborné literatuře vztahující se ke zkoumané problematice a schopnost syntetizovat a kriticky zhodnotit rozsáhlou materii s ohledem na teoretická východiska, psychologickou diagnostiku i praktické využití v terapii

Cíl práce lze hodnotit jako splněný a v předložené podobě podle mého názoru práce odpovídá příslušným požadavkům a zvyklostem a lze ji uznat jako plně postačující základ pro pokračování habilitačního řízení.

Doporučuji habilitační práci PhDr. et Mgr. Romana Procházky, PhD. s názvem „Terapie zaměřená na maladaptivní schémata: Teorie a praxe“ k dalšímu řízení a v případě jeho zdárného průběhu přiznání vědecko-pedagogického titulu docent v oboru klinická psychologie .

V Ostravě 6. 5. 2020

Prof. PhDr. Karel Paulík, CSc.

Katedra psychologie FF OU Reální 5, 70103 Ostrava